

iznose svega 26,99% ukupnog kreditnog portfolia. Pored toga je potrebno naglasiti da krediti koji kasne sa naplatom konstantno se povećavaju, tako da su na dan prethodne kontrole iznosili 10,35% ukupnih kredita, dok na 31.03.2009. godine iznose 22,27% ukupnih kredita. Iz ovoga se jasno zaključuje da se naplate kredita ne može ostvariti u obimu koji je projektovala Banka, čime se još jedna od pretpostavki na kojima se zasniva Biznis plan relativizuje i od strane kontrole ocjenjuje kao nerealna.

Banka je u Biznis planu navela da je jedan od ciljeva i prodaja aktive a posebno prodaja jednog dijela kreditnog portfolia. S tim u vezi se navodi da je Banka "u procesu identifikacije kredita za prodaju u iznosu od 25 miliona EUR-a". Centralna banka je i ranije davala preporuke i svojim Rješenjem o mjerama striktno propisala Banci obavezu prodaje dijela kreditnog portfolia kako bi se obezbijedila novčana sredstva kojim bi se osigurala likvidnost Banke na duži rok. Prodaja aktive u iznosu od 25 miliona EUR-a, kako je to predvidjela Banka, ne bi bila dovoljna ni za servisiranje tekućih obaveza u platnom prometu, a kamoli za osiguranje likvidnosti na srednji ili dugi rok.

Kao jedan od strateških ciljeva definisano je i direktno finansiranje. Banka napominje da se depozitnom bazom aktivno upravlja u cilju zadržavanja postojećih depozitnih aranžmana i davanja prioriteta onim klijentima koji ostvaruju promet preko Banke. Takođe se navodi da je "cilj zadržati najmanje 75% postojeće depozitne baze". Međutim, Banka nije dosljedna u planiranju. Pored navedene konstatacije, Banka je u istom dokumentu (Biznis planu), u planu bilansa stanja na kraju 2009. godine, planirala smanjenje depozita sa 358.727 hilj. EUR-a, koliko su iznosili ukupni depoziti na dan 31.12.2008. godine, na 239.801 hilj. EUR-a, koliko su planirani depoziti na 31.12.2009. godine. Na taj način je planirano smanjenje depozita za 33,15%, pored činjenice da je kao osnovni cilj definisano smanjenje depozita koje nije veće od 25%.

Navedene činjenice upućuju kontrolu na zaključak da je Banka svoje poslovanje projektovala na pretpostavkama koje se ne mogu ocijeniti kao realne, i time u velikoj mjeri relativizovala zaključke navedene u Biznis planu. Banka pogrešno procjenjuje potrebe za kapitalom, posebno imajući u vidu da je usljed pogoršanja kvaliteta aktive uslovio značajno povećanje rezervacija za potencijalne kreditne gubitke koje direktno tangiraju kapital i koeficijent solventnosti. Banka pogrešno procjenjuje trajanje krize nelikvidnosti i potrebe za likvidnim sredstvima. Banka nije predvidjela prodaju aktive u iznosu koji bi omogućio pribavljanje likvidnih sredstava u iznosu dovoljnom da podrži poslovanje Banke (minimum 150 miliona). Na osnovu navedenog kontrola zaključuje da Banka nije utvrdila pisanu strategiju koja je prihvatljiva za Centralnu banku i koja treba kao minimum da obuhvati ciljeve, tekuće i projektovane informacije i podatke o kapitalu, kvalitetu aktive i upravljanju rizicima, prihodima i rezervama, kao i identifikaciji izvora sredstava za plaćanje obaveza prema deponentima i povjeriocima.

Klasifikacija kreditnog portfolia

Banka nije u punoj mjeri primijenila odredbe Odluke o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama, u dijelu koji se tiče klasifikacije pozicija aktive. Kao posljedica toga Banka je u mnogim slučajevima podcijenila rizik i utvrdila rezerve za kreditne gubitke koje nijesu adekvatne. Kontrola je stožije, u odnosu na to kako je ocjenu utvrdila Banka, ocijenila izloženosti po osnovu odobrenih kredita i izdatih garancijama prema sljedećim klijentima:

Zajmoprimac	Iznos	Ocjena rizika od strane banke	Ocjena rizika od strane kontrole	Rezerve koje je utvrdila banka	Rezerve koje je utvrdila kontrola	Potrebne dodatne rezerve
Hotels group Montenegro Stars	3.843	A 1%	B2 8%	18	307	289
Oromet	1.508	A 1%	B2 8%	13	121	107
kamata	9	A 1%	B2 8%	-	1	1
Pobjeda	986	A 1%	B2 8%	10	79	69
Shamrock	1.655	A 1%	B2 8%	17	132	115
kamata	13	A 1%	B2 8%	-	1	1
kreditne obligacije	345	A 1%	B2 8%	-	28	28
Tezaurus	797	A 1%	C1 20%	8	159	151
MVM Company	460	B1 3%	B2 8%	14	37	23
Tehno put	4.951	B1 3%	B2 8%	93	396	303
kamata	25	B1 3%	B2 8%	1	2	1
garancija	1.578	B1 3%	B2 8%	47	126	79
Ventura comerc	1.527	B1 3%	B2 8%	1	122	121
kamata	10	B1 3%	B2 8%	-	1	1
Farcom	1.000	C1 20%	C1 20%	-	200	200
kamata	17	C1 20%	C1 20%	3	3	-
Global Deal	532	C1 20%	C1 20%	-	106	106
neobezbijedeni dio kredita	1.468	C1 20%	C4 50%		734	734
Lazar Šaković doo	434	C2 30%	C2 30%	1	130	129
San Investment	4.230	C2 30%	C2 30%	232	1.269	1.037
Comunity	1.921	D 75%	D 75%	-	1.441	1.441
Držić Miloš	438	B2 8%	B2 8%	11	35	24
Mihović Rajko	1.299	B2 8%	B2 8%	59	104	45
Branko Mičković	384	C3 40%	C3 40%	2	154	152
				530	5.688	5.157
Zahtijevane rezerve za kredite odobrene grupama povezanih lica				1.963	9.608	7.645
Ukupne zahtijevane dodatne rezerve						12.802

Kontrolom je dodatno utvrđena da Banka na adekvatan način ne prati izloženosti prema grupama povezanih lica. Banka ne pribavlja pisane izjave korisnika kredita o njihovim povezanim interesima, tako da svoje poslovanje nije uskladila sa odredbama Odluke. Kontrola je posmatrala izloženost prema pojedinim grupama povezanih korisnika kredita i strožije ocijenila rizik po ovom osnovu za neke od kompanija koje čine grupe povezanih lica, iz razloga što poslovanje sa gubitkom i loše finansijske performanse kompanija iz grupe mogu uticati na poslovanje ostalih članica grupe i dovesti do kašnjenja u servisiranju obaveza prema Banci. Po ovom osnovu potrebno je da Banka izdvoji dodatnih 12.802 hilj. EUR-a rezervi za potencijalne kreditne gubitke.

Dio kreditnog portfolia koji je planiran da se pregleda u toku kontrole uključivao je kredite odobrene kompanijama Sublime development DOO Podgorica i Pionner Investment DOO Podgorica. Kreditne dosjee navedenih kompanija Banka, međutim, nije dostavila kontroli, uz obrazloženje da su kreditni fajlovi zagubljeni u toku preseljenja dokumentacije. Ukupna izloženost prema kompaniji Sublime development po osnovu odobrenih kredita na dan kontrole iznosi 1.647 hilj. EUR-a, dok na dan 28.02.2009. godine ukupna izloženost iznosi 1.685 hilj. EUR-a. Potraživanja Banke od ovog korisnika na dan kontrole, kao i na dan 28.02.2009. godine, ocijenjena su od strane Banke kao dobra aktiva i klasifikovana u kategoriju A. Kontrola nije raspolagala sa informacijama na osnovu kojih bi utvrdila adekvatnost mjerenja rizika kod ovog klijenta. Kreditni dosije nije dostavljen na uvid

kontroli do završetka kontrole, niti je Banka dostavila kopiju dokumentacije iz ovog kreditnog dosijea nakon okončanja neposredne kontrole. Ukupna potraživanja od kompanije Pionner investment na dan kontrole iznosi 473 hilj. EUR-a. Potraživanje je prema informacijama koje je dostavila Banka naplaćeno, tako da nije postojala izloženost prema ovom zajmpriimaocu na dan 28.02.2009. godine.

Kontrola je zahtijevala od Banke da dostavi klasifikaciju kreditnog portfolia na dan 28.02.2009. godine. Prema dostavljenim izvještajima na 28.02.2009. godine kreditni portfolio Banke iznosi 427.725 hilj. EUR-a. Najveći dio kreditnog portfolija odobren je pravnim licima u iznosu od 293.325 hilj. EUR-a ili 68,57% ukupnih kredita. Banka je prikazala u kreditnom portfoliju kredite fizičkim licima u ukupnom iznosu od 134.400 hilj. EUR-a (31,43% ukupnih kredita).

Nekvalitetnu aktiva (C,D,E) iznosi 94.822 hilj. EUR-a, što predstavlja 22,16% kreditnog portfolija, od čega se na aktivu klasifikovanu u kategoriju „Sumljiva aktiva“ odnosi 6.051 hilj. EUR-a, ili 6,38% nekvalitetne aktive. Preostali dio od 88.771 hilj. EUR-a odnosi se na Substandardnu aktivu (93,62% nekvalitetne aktive). Aktiva klasifikovana u kategoriju »Sa posebnom napomenom« iznosi 112.411 hilj. EUR-a ili 26,29% kreditnog portfolija. Kritikovana aktiva (B,C,D,E) na 28.02.2009. godine iznosi 207.233 hilj. EUR-a, što predstavlja 48,45% kreditnog portfolija.

Klasifik. grupa	B	C,D,E	B,C,D,E	A,B,C,D
Kreditni	112.411	94.822	207.233	427.725
% od kredit. portf.	26,29	22,16	48,45	100,00

Loš kvalitet kreditnog portfolia uslovio je neophodnost izdvajanja velikog procenta rezervi za potencijalne kreditne gubitke, u skladu sa Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom u bankama. Dodatno, nakon utvrđivanja konačnog stanja depozita koji služe kao kolateral po kreditima na dan 28.02.2009. godine, zbog značajnog smanjenja depozita, bilo je neophodno definisati nove rezerve koje bi odgovarale rizičnom profilu Banke. Banka je u klasifikaciji na navedeni datum utvrdila rezerve za kreditne gubitke u iznosu od 33.838 hilj. EUR-a, što čini 7,91% ukupnih kredita. Na dan 31.03.2009. godine kreditni portfolio i rezerve za kreditne gubitke su smanjeni usljed naplate kredita sa jedne, i prestanka kreditne aktivnosti sa druge strane. Ukupni krediti na kraju marta mjeseca iznose 418.994 hilj. EUR-a, dok rezerve za kreditne gubitke iznose 32.467 hilj. EUR-a (7,75% ukupnih kredita). Rezervacije za kreditne gubitke u ovom iznosu, obzirom da Banka ne ostvaruje prihod, direktno terete kapital Banke i utiču na održivost poslovanja.

Nakon detaljne analize kreditnog portfolia na dan 28.02.2009. godine, primijećeno je da je Banka prikazala veću izloženost prema kompanijama San Investment DOO Podgorica i Željezara Nikšić AD Nikšić u odnosu na onu prikazanu na dan kontrole. Kompanija San Investment DOO Podgorica je, prema podacima koje je dostavila Banka, zadužena po osnovu četiri kredita i to :

Datum izdavanja	Datum dospijeca	Inicijalni iznos	Saldo na dan 28.02.2009.	Kamata
11.10.2007.	11.10.2008.	4.000.000,00	4.230.131,47	272.245,96
31.12.2007.	31.07.2008.	2.817.514,55	5.584.992,37	692.707,28
05.02.2007.	05.02.2011.	2.200.000,00	2.342.961,34	237.372,85
11.04.2008.	11.04.2008.	705.000,00	723.695,46	125.408,50
Ukupno:	-	9.722.514,55	12.881.780,65	1.327.734,59

U toku neposredne kontrole, koja je započeta 23.02.2008. godine, Banka je kontroli prezentirala kreditni dosije zajmoprimca San Investment DOO, koji je sadržao informacije o samo jednom od navedenih kredita, i to kreditu odobrenom 11.10.2007. godine, sa tekućim stanjem na dan kontrole od 4.230.131,47 EUR-a. Takođe, Banka je prikazala i izloženost prema kompaniji Željezara AD Nikšić po osnovu četiri kredita sa saldom na dan 28.02.2009. godine od 5.479 hilj. EUR-a, što je različito od informacija koje su dostavljene u toku kontrole, prema kojima je kompanija Željezara Nikšić kod Banke bila zadužena po osnovu dva kredita i dvije garancije, u ukupnom iznosu od 5.173 hilj. EUR-a.

Pored činjenice da su krediti ovim dvijema kompanijama odobreni u toku 2007. i 2008. godine, nijesu bili prikazani u kreditnom portfoliu na dan kontrole (31.12.2008. godine). Takođe, o navedenim kreditima Banka nije izvještavala Regulatorno kreditni registar Centralne banke, na šta je bila u obavezi. **Postupajući na ovaj način Banka krši član 103 Zakona o bankama, kojim je propisano da je Banka dužna da priprema i dostavlja Centralnoj Banci tačne izvještaje i druge podatke o finansijskom stanju i poslovanju. Neophodno je da Banka u hitnom postupku izvrši analizu cjelokupnog kreditnog portfolia kako bi utvrdila stvarno stanje kredita i novčanih kolaterala, i pripremi tačne izvještaje koje treba dostaviti Centralnoj banci u što kraćem roku.**

Struktura kreditnog portfolia

Banka je u značajnom broju slučajeva loše strukturirala kredite sa stanovišta rizika i to u pogledu rokova otplate, dužine grejs perioda i kvaliteta kolaterala.

Kompaniji sa sjedištem u inostranstvu MNSS B.V. odobren je kredit na 1.955 hilj. EUR-a sa namjenom „za opšte finansiranje“ uz kamatnu stopu od 5%, pri čemu je kredit u potpunosti neobezbjeđen. Banka za navedenog zajmoprimca nema nikakve finansijske informacije.

Banka je kompaniji Comunity DOO Podgorica odobrila pet kredita, čiji ukupni saldo na dan kontrole iznosi 1.921 hilj. EUR-a. Svi krediti su ustrukturirani na način da dospjevaju za naplatu jednokratno. Banka je u klasifikaciji kreditnog portfolia koja je dostavljena kontroli prikazala novčane kolaterale po svim kreditima, u ukupnom iznosu koji je jednak iznosu izloženosti. Međutim, Banka ne posjeduje ugovore o namjenski oročenom depozitu kao kolateralu niti analitičke kartice kojima bi se potvrdilo postojanje tih depozita. Kontrolom je utvrđeno da depoziti nijesu položeni te da je potraživanje Banke po ovim kreditima neadekvatno obezbijeđeno.

Banka je fizičkim licima Veselin Baroviću, Držić Milošu i Mihović Rajku odobrila kredite na iznose koji su neuobičajeno visoki za kredite fizičkim licima (Barović 1.724 hilj. EUR-a, Držić 1.561 hilj. EUR-a, Mihović 1.460 hilj. EUR-a). Pored navedenog, krediti su strukturirani na način da dospjevaju za naplatu jednokratno nakon perioda od šest mjeseci. Krediti su naknadno aneksirani na način da je rok otplate produžen na 18 mjeseci, pri čemu su odobreni grejs peiodi na 17 mjeseci.

Ukupni krediti na dan kontrole iznose 435.257 hilj. EUR-a. Najveći dio kredita je odobren privrednim društvima u privatnom vlasništvu (67,22%) i fizičkim licima (29,74%). Krediti odobreni na period do tri mjeseca iznose 53.187 hilj. EUR-a, što predstavlja 12,22% ukupnih kredita. Krediti odobreni na rok do godinu dana iznose 64.285 hilj. EUR-a (14,77%). Evidentno je da Banka ima orijentaciju na dugoročno kreditiranje, jer ukupni krediti preko godinu dana iznose 317.785 hilj. EUR-a, i predstavljaju 73,01% ukupnih kredita. Od

Substandardna aktiva - podgrupa C1 » (20%) zbog kašnjenja u otplati dužeg od 60 dana, dok se neobezbijedeni dio kredita klasifikuje u kategoriju C4 (50%).

GRUPA KLIJENATA KOD KOJIH JE KONTROLA PODRŽALA KLASIFIKACIJU BANKE, UZ ODREĐIVANJA VEĆEG IZNOSA REZERVI

Banka netačno prikazuje iznose novčanih kolaterala po pojedinim kreditnim partijama. Tokom kontrole utvrđeno je da u mnogim slučajevima novčani depoziti ili nijesu namjenski vezani kao kolateral za kredite, ili ne postoje. U sljedećoj tabeli prikazani su zajmoprimci za koje nije dostavljen dokaz o postojanju novčanih depozita koji služe kao kolaterali (nije dostavljen ugovor ni analitička kartica depozita) na 31.12.2008. godine, pored činjenice da su u kreditnom portfoliu Banke prikazani kao krediti obezbijedeni novčanim kolateralom. Kontrola je podržala klasifikaciju Banke, ali obzirom na činjenicu da ne postoje novčani depoziti, potrebno je da Banka izdvoji dodatne rezerve na ukupnu realnu izloženost.

Zajmoprimac	Tekuće stanje kredita	Klasifikacija
Comunity	1.921.000,00	D (75%)
Farcom Comerc	1.000.000,00	C1 (20%)
Flash	1.583.711,37	C2 (30%)
Lazar Šaković doo	434.300,00	C2 (30%)
San Investments	4.230.131,47	C2 (30%)
Miloš Držić	438.235,50	B2 (8%)
Rajko Mihović	1.298.918,20	B2 (8%)
Branko Mičković	383.824,90	C3 (40%)

FIZIČKA LICA

534.673,00 - kredit (1)

534.673,00 «Grupa C - Substandardna aktiva - podgrupa C1» (20%)

Vuk Rajković

Obezbijedeni kredit u iznosu od 534.673,00, za rješavanje stambenih potreba, odobren je 08.08.2008. godine, a dospijeva 08.02.2010. godine. Kredit se vraća jednokratno, nakon isteka *grace* perioda od 18 mjeseci. Interkalarna kamata se obračunava i plaća mjesečno. Kredit je obezbijeden Ugovorom o hipoteci (porodična stambena zgrada površine 136m², stambeni prostor ukupne površine 312 m², nestambeni prostor ukupne površine 69m², garaža 25m²), ukupno procijenjene vrijednosti 558.776. Procjenu je izvršila Sonja Ivanović, dipl. ing. građ. Kao izvor otplate naveden je lični dohodak korisnika kredita. Kredit se klasifikuje u kategoriju «Grupa C - Substandardna aktiva - podgrupa C1» (20%), zato što informacije o kreditnoj sposobnosti dužnika nisu kompletne i dobro dokumentovane, zbog loše strukturiranosti kredita, kao i zato što u analizu zajmoprimca nijesu uključena povezana lica.

525.190,32- kredit (1)

525.190,32